

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

**ФАКУЛЬТЕТ ДОШКІЛЬНОЇ ТА СПЕЦІАЛЬНОЇ ОСВІТИ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ТА ПЕДАГОГІКИ РОЗВИТКУ ДИТИНИ**

РЕФЕРАТ

на

**ВИПУСКНУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
освітнього ступеня магістр**

ВИКОРИСТАННЯ

**ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ ІДЕЙ С.Ф. РУСОВОЇ
У НАВЧАННІ ДОШКІЛЬНИКІВ ПЕРЕКАЗУ
ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ**

Виконав: студент II курсу, 603 гр.
спеціальності 012 Дошкільна освіта

Уліков Богдан Миколайович

Керівник:

викладач **Журавко Т. В.**

Науковий консультант –
кандидат педагогічних наук,
доцент **Л. П. Карнаух**

Рецензент:

доктор пед. н., професор **С. М. Гаврилюк**

Умань-2023 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ І. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЛІНГВОДИДАКТИЧНИХ ПОГЛЯДІВ С.Ф. РУСОВОЇ	7
1.1. Лінгводидактичний аспект педагогічної спадщини С.Ф.Русової	7
1.2. Лінгводидактична спадщина С.Ф.Русової в теорії і практиці роботи дошкільних закладів	34
РОЗДІЛ ІІ. ДОСЛІДНО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ	45
2.1. Стан сформованості рівнів монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку під час переказу художніх творів	45
2.2. Використання методичних рекомендацій С.Ф.Русової в навчанні дітей старшого дошкільного віку переказу художніх текстів	61
2.3. Порівняльний аналіз результатів дослідження	74
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84
ДОДАТКИ	90

ВСТУП

Актуальність дослідження Софія Русова увійшла в історію світової педагогіки як відомий теоретик дошкільного виховання дитини, запропонувавши власну систему дошкільного виховання, в основу якої покладено ідею виховання дошкільнят на національному ґрунті. Особливу увагу С. Русова приділяла концепції національного виховання над якою працювала багато років.

Лінгводидактична спадщина Софії Русової є надзвичайно багатогранним і цінним надбанням для усіх, хто сьогодні дотичний до дошкільного дитинства.

На переконання С. Ф. Русової, виховання справжнього громадянина своєї держави потрібно розпочинати з наймолодшого віку, оскільки національна самосвідомість закладається в людині з перших років її життя. Учена розробила мету і завдання дошкільного виховання, склала орієнтовну програму роботи з дітьми дошкільного віку, визначила форми, методи організації освітнього процесу[11].

Центральною фігурою в концепції С. Ф. Русової є особистість, дитина з її природними задатками, здібностями, потребами. У працях ученої знаходимо її міркування щодо визначення понять «особистість», «індивідуальність», з'ясування умов, чинників і шляхів формування та розвитку особистості дитини дошкільного віку.

Надзвичайно актуальною ця думка є в умовах сьогодення і прослідковується в державних документах. Так, Базовий компонент дошкільної освіти в Україні орієнтує педагогів на цілісний підхід до особистості, де центральною фігурою освітнього процесу є дитина – мовленнєва особистість. У Базовому компоненті дошкільної освіти зазначається визнання самоцінності дошкільного дитинства, його особливої ролі в розвитку особистості; збереження дитячої субкультури; повага до дитини, врахування індивідуального особистого досвіду дошкільника[1].

Актуальність дослідження визначається концептуальними положеннями розбудови національної системи дошкільного виховання, зокрема мовної освіти найменших громадян України, їх мовленнєвого розвитку, вихованням у дітей свідомого ставлення до мовних традицій, до мови як національної культурної цінності[28,с.4], формуванням особистості та її соціалізації в контексті рідної культури, материнської мови як емоційного природного середовища дитини, що відповідає її етнопсихології

Успішному розв'язанню цих завдань сприятиме оптимальне поєднання в педагогічному процесі дошкільного закладу класичної педагогічної спадщини і сучасних досягнень наукової думки. Таким класичним золотим фондом дошкільної галузі вітчизняної лінгводидактики є педагогічна концепція навчання дітей рідної мови в українському дитячому садку С.Ф.Русової.

Великого значення С. Ф. Русова надавала вивченню дітьми рідної мови. Оскільки дитина найбільше наслідує саме мовленнєві звуки, наголоси, тому важливо, щоб її оточували люди, які володіють літературним мовленням. Розповіді, переказування, читання літературних творів, бесіди, на її думку, є найкращим засобом вивчення дітьми правильного літературного мовлення.

Полум'яна патріотка України, організатор першого в Україні національного дитячого садка, автор концепцій національної системи освіти, національної школи та національного дошкільного виховання Софія Федорівна Русова розробила фундаментальні теоретико-методологічні проблеми мовної освіти найменших громадян України: співвідношення біологічного й соціального в мовленнєвому розвитку дитини; мету, зміст, завдання, засоби, форми, методи і прийоми навчання дітей рідної мови в українському дитячому садку; визначила місце українського фольклору, народних традицій, свят, кращих художніх творів українських письменників у мовленнєвому розвитку дітей, її ідеї співзвучні з провідними принципами реформування освіти в Україні та провідними положеннями державної політики мовної освіти громадян України.

Вивчення науково-педагогічної спадщини С.Ф.Русової було започатковано в Україні тільки в 90-х роках ХХ століття (Г.Дацюк, Н.Калениченко, Н.Копиленко, О.Проскура). Упродовж 1991-1997 років на сторінках українських часописів періодично публікувалася низка статей, що висвітлювали педагогічні погляди вченої (А.Богуш, С.Балтівець, В.Вербицький, В.Герман, О.Губко, Г.Дацюк, Н.Дичек, І.Зайченко, М.Зваричевська, О.Замлинов, Н.Калениченко, В.Качкан, В. Карпишина, Г.Королькова, Л. Костадінова, О.Лахтадир, М.Мельничук, Н.Навальна, З.Нагачевська, С.Новоселова, І.Пінчук, О.Проскура, О.Сухомлинська, Т.Садова, Є.Сявавко, Н.Гацька, Д.Чередниченко та ін.).

У дисертаційних дослідженнях із педагогіки, за останні роки, дослідники посиляються на педагогічні ідеї С.Русової (О.Аматьєва, О.Барабаш, Т.Маліновська, Л.Плетеницька, Л.Редькіна та ін.), аналізують окремі аспекти педагогічної концепції вченої (І.Пінчук, Т.Садова та ін.).

Актуальність дослідження обумовила вибір теми наукового дослідження **«Використання лінгводидактичних ідей С. Ф. Русової у навчанні дошкільників переказу художніх текстів»**

Об'єкт дослідження - лінгводидактична спадщина С.Ф.Русової.

Предмет дослідження – використання лінгводидактичної спадщини С.Ф.Русової у навчанні дітей старшого дошкільного віку переказу художніх творів.

Мета дослідження – розкрити використання лінгводидактичної спадщини С.Ф.Русової у навчанні дітей переказу художніх текстів.

Завдання дослідження:

1. Здійснити аналіз лінгводидактичного аспекту педагогічної спадщини С.Ф.Русової.
2. Розкрити особливості навчання дітей дошкільного віку переказу художніх творів в практиці роботи ЗДО
3. Розкрити впровадження лінгводидактичних ідей С.Русової навчання дітей переказу сучасну педагогічну практику.

4. Порівняльний аналіз результатів дослідження

Методи дослідження - хронологічний: аналіз лінгводидактичної спадщини С.Ф.Русової в певній часовій послідовності та результатів дослідження її наукових доробок на сучасному етапі; емпіричні: анкетування, бесіди, спостереження, аналіз програмно-методичних матеріалів.

Теоретична значущість дослідження полягає в систематизації лінгводидактичних поглядів С.Ф.Русової, науковому обґрунтуванні авторської (С.Русової) концепції мовної освіти й мовленнєвого розвитку дітей; критичному переосмисленні й узгодженості окремих методичних положень С.Ф.Русової відповідно до державної політики України в галузі мовної освіти; визначенні педагогічних умов актуалізації педагогічної спадщини С.Русової; виявленні рівнів та закономірних тенденцій розвитку зв'язного мовлення дітей методом переказування художніх текстів.

Практична значущість дослідження полягає у розкритті впровадження та актуалізації методичної спадщини С.Ф.Русової в практику сучасного дошкільного закладу.

Результати дослідження дозволяють розширити спектр дидактичних засобів, що сприяють підвищенню ефективності розвитку монологічного мовлення.

Апробація результатів дослідження. Матеріали дослідження доповідалися на всеукраїнських науково-практичних конференціях та проходили апробацію на базі ЗДО №15. Умані. Основний зміст дослідження викладено в матеріалах збірника студентських наукових робіт «Перші кроки на ниві наукових досліджень».

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і 4 додатки. Загальний обсяг роботи 96 сторінки. У роботі вміщено 7 таблиць. У списку використаних джерел 63 найменування.

ВИСНОВКИ

Актуальність дослідження визначається концептуальними положеннями розбудови національної системи дошкільного виховання, зокрема мовної освіти найменших громадян України, їх мовленнєвого розвитку, "вихованням у дітей свідомого ставлення до мовних традицій, до мови як національної культурної цінності.

Успішному розв'язанню цих завдань сприятиме оптимальне поєднання в педагогічному процесі дошкільного закладу класичної педагогічної спадщини і сучасних досягнень наукової думки. Таким класичним золотим фондом дошкільної галузі вітчизняної лінгводидактики є педагогічна концепція навчання дітей рідної мови в українському дитячому садку С.Ф.Русової.

Мета дослідження – розкрити використання лінгводидактичної спадщини С.Ф.Русової у навчанні дітей переказу художніх текстів.

Відповідно першого завдання дослідження здійснено аналіз лінгводидактичного аспекту педагогічної спадщини С.Ф.Русової. Ґрунтовний аналіз педагогічної спадщини Софії Федорівни Русової засвідчив, що вона вперше в Україні розробила методичні засади навчання дітей рідної мови в українському дитячому садку, які охоплюють всі сторони мовленнєвого розвитку дітей, що дозволяє сформулювати авторську (С.Ф.Русової) концепцію навчання дітей рідної мови в українському дитячому садку.

Педагогом розроблено струнку лінгводидактичну систему засобів, форм, методів і прийомів навчання дітей рідної мови.

Відповідно *другого завдання* розкрито особливості навчання дітей дошкільного віку переказу художніх творів в практиці роботи ЗДО.н

Нами були виділені критерії сформованості монологічного мовлення під час переказу художнього твору, зокрема: змістова цілісність переказу; лексико-граматична правильність переказу; самостійність розповіді, переказу.

Нами підбрано діагностичні завдання відповідно кожного виокремленого критерію з показниками монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку

Результати констатувального експерименту засвідчили, що у переважної більшості сучасних дошкільників недостатньо розвинене монологічне мовлення, вони не можуть послідовно і логічно переказати прочитані ними казки та розповісти про події власного життя, у спілкуванні між собою і з дорослими людьми дошкільники використовують короткі прості речення; у викладі спостерігається порушення логіки і послідовності.

Відповідно *третього завдання* розкрито впровадження лінгводидактичних ідей С.Русової у навчанні дітей переказу художніх творів.

Ефективність навчання дітей переказу за методичними рекомендаціями С.Русової забезпечували **засоби** (довкілля, національні традиції, свята, культура, мистецтво, усна народна творчість, художня література, драматизація); **методи** (спостереження, екскурсії, дослідження з матеріалами та предметами, бесіди, читання і розповідання, переказ, складання дітьми розповідей, розповідання за картинками, заучування віршів, ігри-драматизації); **комплекс прийомів** розвитку мовлення (наслідування, запитання, зразок, розмови з дітьми).

Ефективність навчання дітей переказування художніх творів залежить від ступеня обізнаності дітей із змістом художнього твору: чим більше знайомий зміст тексту дітям, тим вищий рівень монологічного мовлення в переказах дітей, тим вищий і повніший коефіцієнт відтворення його змісту.

Як засвідчили результати порівняльного аналізу дослідження показники рівнів сформованості монологічного мовлення дітей експериментальної групи, досягли високих показників, натомість показники рівнів дітей контрольної групи залишилися на середньому та низькому рівнях монологічного мовлення.

Результати проведеного дослідження дозволили встановити деякі закономірні тенденції розвитку зв'язного мовлення дітей, як-от: якість

переказів залежить від обізнаності дітей із змістом художнього оповідання, знайомий сюжет підвищує зв'язність мовлення та коефіцієнт його відтворення. Вид і характер переказів обумовлюється формою викладу змісту художнього твору: розповідні тексти стимулюють творчий переказ, діалогічні - дослівне відтворення.

Результати експериментальної роботи свідчать про доцільність ґрунтовного вивчення методичного доробку вченої щодо навчання дошкільників рідної мови; впровадження в сучасну практику методичних рекомендацій С.Русової з навчання дітей переказування, адаптованих до сьогоденних вимог національної дошкільної освіти.

Дослідження довело співзвучність концептуальних положень Софії Русової сьогоденній державній політиці в галузі мовної освіти громадян України та національній системі дошкільного виховання.